

Rapport till Regeringen från Samordningsmännen i Västra Götaland

2009-02-02

1. Inledning

Rapporten beskriver samordningsarbetet i Västra Götaland. Den inleds med en sammanfattning av samordningsmännens förslag till Regeringen. En aktuell bild tecknas av fordonsklustret i Sverige och Västra Götaland, och av arbetsmarknadsläget generellt samt mer specifikt inom fordonssektorn i Västra Götaland. Därefter beskrivs genomförda aktiviteter i samordningsarbetet, samt det arbetssätt som använts. I del tre lämnas en redogörelse för behov av fortsatta insatser. Bilaga 1 utvecklar förslaget angående statligt utbildning i företag Bilaga 2 beskriver det regionala utvecklingsarbetet med relevans för den aktuella fordonskrisen.

2. Sammanfattning

Vi har identifierat ett antal frågor, vilka vi menar bör uppmärksammas:

- Utbilda för framtida konkurrenskraft
- Insatser för att behålla en kritisk massa av produktionsresurser inom fordonsindustrin
- Insatser för att underlätta för fordonsindustrins underleverantörer
- Satsningar på forskning och utveckling
- Stimulanser till andra branscher

Sammanfattningsvis menar vi därför att Regeringen bör överväga åtgärder på följande områden.

- Insatser för individuell kompetensutveckling och förbättrad konkurrenskraft genom utbildning i företag.
- ESF-rådets hantering av statsstödsreglerna måste vara lika för alla som söker medel ur Socialfonden.
- Höj bidragsandelen i studiestödet för studerande över 25 år för samtliga som studerar inom yrkesvuxenutbildning, Kvalificerad yrkesutbildning eller på yrkeshögskola.
- Ytterligare stimulanser till nybilsförsäljning, t ex genom bibehållna miljöbilspremier och återinförda skrotningspremier.
- Det är viktigt att det av regeringen aviserade utvecklingsbolaget snarast börjar verka.
- Undersök möjligheten att finansiera ytterligare åtgärder för arbetslösa genom EUs globaliseringsfond.
- Se över planer och takten för infrastruktursatsningar, bl.a. bör den nyligen beslutade närtidssatsningen genomföras skyndsamt.
- Stärk efterfrågan på vindenergi och inhemsk produktion av vindkraftverk genom att anpassa styrmedel för utbyggnad av vindenergi (elcertifikatsystemet).

- Stimulera byggande, t ex via investeringsstimulanser till bostadsbyggande och tidigare lagda investeringar i offentligt ägda fastighetsbestånd.
- Satsningar för att öka kapaciteten i bredbandsnäten. Nybyggnation, med positiva effekter för mindre entreprenörer, kan dras igång med kort varsel.

3. Fordonsklustret i Västra Götaland

Samordningsuppdraget i Västra Götaland har starkt fokus på fordonsindustrin. Orsaken är inte endast att fordonsindustrin är en betydande del av sysselsättningen, utan också på att fordonsindustrin i Västsverige är det enskilt mest betydelsefulla näringslivsklustret i Sverige. Automotiveindustrin är Sveriges viktigaste exportbransch och det är också här vi hittar Sveriges största privata arbetsgivare, AB Volvo.

De kluster som närmast kan jämföras med fordonsindustrin är IT-sektorn i Mälardalen samt skogsindustrin i norra Mellansverige. Dock är dessa av mindre betydelse för sysselsättningen. I början på 2008 sysselsatte de nio största företagen inom Västra Götalands fordonskluster ca 35 000 personer. Därtill kommer ett stort antal mindre underleverantörer.

Fordonsindustrins betydelse för tjänsteproduktionen har ökat markant under de senaste decennierna. En betydande outsourcing från industriföretag till andra företag har ägt rum. Industrin har blivit alltmer integrerad med tjänstebranscherna, och vice versa. Det ökade tjänsteinnehållet i produktionen har bidragit med viktigt kunskapsinnehåll inom fordonsbranschen. Det gäller inte minst som flera av huvudkontoren med centrala utvecklingsenheter är placerade i Västsverige.

Flera av de ledande fordonsbolagen har ett nära samarbete. Det handlar dels om direkt samarbete i utvecklingsprojekt, men också indirekt, genom att man anlitar samma tjänsteföretag, tekniska konsulter och även forskargrupper med samverkan sinsemellan. Det har utvecklats en betydande FoU-verksamhet med anknytning till fordonsindustrin. Fordonsindustrin svarar tillsammans med läkemedel och IT för de i särklass största satsningarna på forskning och utveckling inom industrin i Sverige. Detta visar sig bl. a genom att Västra Götaland i olika internationella jämförelser uppvisar en ledande position när det gäller satsning på FoU i förhållande till sin storlek. Sveriges och Västra Götalands framtida konkurrenskraft bygger i stor utsträckning på en kunskapsbaserad och avancerad industri och tjänstesektor. Detta äventyras om en av de tre mest forskningsintensiva branscherna i landet, fordonsindustrin, inte får möjlighet att utvecklas trots den rådande lågkonjunkturen.

Vid en nedgång som den vi nu bevittnar blir konsekvenserna betydande. Den drabbar inte bara tillverkning utan också den tjänsteproduktion som levererar kunskap till fordonsindustrin i Västsverige och globalt. En inbromsning av det slag vi sett drabbar centrala projekt inom säkerhet, kvalitet, miljö och energiomställning – projekt som är strategiska för den kunskapsbaserade industrin i Sverige.

Marknadsläget inom fordonsindustrin i Sverige

Den svenska fordonsindustrin har ett starkt utlandsberoende. AB Volvo säljer 96 procent av sin produktion utanför Sverige, medan Volvo Personvagnar och Saab har en exportandel på 87 respektive 80 procent. Fordonsindustrins betydelse för svensk handelsbalans är därför betydande.

År 2008 blev, trots det mycket svaga sista kvartalet, ett relativt normalt år för personbilsförsäljningen i Sverige. De totala nyregistreringarna uppgick till drygt 250 000 personbilar, vilket innebar en nedgång med ca 17 procent jämfört med 2007. Under december månad sjönk dock försäljningen med nästan 45 procent, och försvagningen har fortsatt under januari 2009. Andelen miljöbilar uppgick under 2008 till drygt 33 procent, jämfört med knappt 18 procent året innan. Likaså ökar andelen dieslbilar kraftigt.

Totalt sålde Volvo Personvagnar närmare 48 000 bilar i Sverige under 2008, vilket innebar en minskning med drygt 16 000 bilar eller 25 procent. Saab sålde under 2007 ca 25 000 bilar, vilket minskade till knappt 20 000 under 2008, ett tapp med 20 procent. Ca två tredjedelar av den totala försäljningsminskningen uppstod under årets tre sista månader för både Saab och Volvo. År 2009 har inletts med fortsatt minskning av nybilsförsäljningen. Tappet jämfört med januari 2008 är 34 procent.

Volvo Lastvagnar sålde drygt 2 600 lastbilar i Sverige (>16 ton) under 2008, vilket innebär en ökning med drygt 100 fordon jämfört med 2007. Registreringarna ökade även under december 2008, jämfört med december 2007. Volvos bussförsäljning minskade dock under 2008. Totalt såldes 280 bussar, en nedgång från 344 året innan, eller knappt 19 procent.

För 2009 spår bilindustriföreningen Bil Sweden en total försäljning på 185 000 nya bilar. Om Saab och Volvo kan behålla sina marknadsandelar skulle detta betyda en total försäljning av Volvobilar i Sverige under 2009 på knappt 35 000, dvs en ytterligare minskning från 2008 på ca 13 000 fordon, eller 27 procent. Även för Saabs del skulle försäljningen minska med 27 procent, och komma att uppgå till drygt 14 000 bilar, en minskning från 2008 på ca 5500 bilar.

Bil Sweden menar dock att försäljningen kan nå 215 000 bilar, under förutsättning att ett antal stimulanser till marknaden genomförs, t ex skrotningspremier och att miljöbilspremierna behålls. Under samma antagande som ovan skulle detta innebära en ökad försäljning för Volvo med 5600 bilar, och för Saab med 2300 bilar.

Tabellen nedan visar fordonsindustrins betydelse för arbetsmarknaden i Västra Götaland. Trots att flest fordonsanställda finns i Göteborg är det ofta i mindre kommuner som det relativa beroendet av fordonsindustrin som arbetsgivare är som störst.

De fem kommuner i Västra Götaland med störst andel sysselsatta i fordonsindustrin (SNI 34) år 2007

Kommun	Sysselsatta i fordonsindustrin	Sysselsatta totalt	Andel sysselsatta i fordonsindustrin, %
Färgelanda	523	3134	16.7
Skövde	3 578	24930	14.4
Trollhättan	2 950	25372	11.6
Öckerö	588	6082	9.7
Tidaholm	531	6041	8.8
Västra Götaland	39 520	816 731	4.8
Övriga riket	37 702	3 584 395	1.1

4. Läget på arbetsmarknaden i Västra Götalands län i januari 2009

Under år 2008 varslades 21 642 personer om uppsägning i Västra Götaland, vilket motsvarar nära en fjärdedel av samtliga varsel i landet. Till detta kommer alla visstidsanställda som

blivit av med jobbet och som inte syns i varselstatistiken. Under januari 2009 varslades ytterligare 3215 personer.

De höga varseltalen i Västra Götaland har nu börjat ge tydliga avtryck i arbetslöshetsstatistiken. Vecka 5 var drygt 50 400 personer arbetslösa (öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd) i Västra Götaland enligt arbetsförmedlingens statistik. Jämfört med samma vecka förra året har antalet arbetslösa ökat med 13 600 personer – en ökning med 37 procent. Detta kan jämföras med en ökning med 29 procent i hela riket under motsvarande period. Procentuellt har ökningen varit högst i Skaraborg och Sjuhärad (44 respektive 40 procent). Andelen arbetslösa av den arbetsföra befolkningen är högst i Fyrbodalen och Skaraborg.

Under vecka 4 och 5 har knappt 4300 nya sökande anmält sig till arbetsförmedlingarna i Västra Götaland. Under samma period har 2771 personer fått arbete. I Göteborgsregionen har 2 965 nya sökande anmält sig under perioden. Nya sökande i de övriga delregionerna ligger inom spannet 650 till 800 under den senaste tvåveckorsperioden.

Samtidigt som arbetslösheten ökar minskar antalet kvarstående platser. Vecka 5 fanns det ca 3800 kvarstående platser i Västra Götaland (exklusive ferieplatser). Detta är mer än en halvering i förhållande till samma vecka förra året. I Fyrbodalen finns endast 385 kvarstående platser – att jämföra med drygt 1 000 för ett år sedan. Även nyanmälda lediga platser minskar dramatiskt. Drygt 2 400 nya platser anmälde vecka 3 och 4 i Västra Götaland, en halvering jämfört med samma period förra året. Cirka 1 500 av dessa platser anmälde i Göteborgsregionen. I de övriga delregionerna anmälde mellan 250 och 300 platser.

Arbetsmarknadssituationen i fordonsindustrin

Förändringarna i produktionen har lett till att Volvo Personvagnar under föregående år har varslat sammanlagt 2250 kollektivanställda vid anläggningen i Göteborg om uppsägning. Av dessa har 1800 personer sagts upp. De första uppsägningarna gick i verkställighet den 25 december, då ett antal hundra personer slutade sina anställningar. Under våren 2009 kommer övriga uppsagda att successivt sluta sina anställningar, beroende på hur lång uppsägningstid var och en har. De flesta kommer sannolikt att sluta under perioden februari till april 2009.

Bland tjänstemännen har andelen uppsagda blivit betydligt färre än bland de kollektivanställda. Av de sammanlagt drygt 1100 tjänstemän som varslades i Göteborg och Skövde har endast ca 200 sagts upp.

Inom Volvo Lastvagnar i Göteborg varslades under september och november 2008 sammanlagt 860 kollektivanställda, varav 820 har sagts upp. De uppsagda kommer att lämna sina anställningar successivt under våren 2009. Den 13 januari 2009 varslades ytterligare 350 kollektivanställda vid Volvo Lastvagnar i Göteborg. Där pågår fortfarande förhandlingar, varför det för närvarande är oklart hur många som kommer att sägas upp.

Vid Volvo Powertrain i Skövde har under november 2008 och januari 2009 sammanlagt 900 kollektivanställda och 80 tjänstemän varslats om uppsägning. Förhandlingar pågår kring novembervarslet, medan förhandlingarna rörande januarivarslet ännu ej påbörjats.

Inga anställda vid Saab Automobile har dock varslats, eftersom man inom GM-koncernen har avtal som förhindrar direkta uppsägningar. Dock har ett stort antal visstidsanställda och

konsulter successivt slutat vid företaget under 2007 och 2008. Trots detta har man idag en övertalighet på ca 400 personer.

Ett betydande antal varsel har lagts bland underleverantörerna till fordonsindustrin. Det enskilt största gäller IAC, som beslutat avveckla sin anläggning i Tidaholm med ca 250 anställda. Elmo Leather i Svenljunga försattes under hösten 2008 i konkurs, men drivs vidare efter rekonstruktion och med begränsad personalstyrka. Lear Corporation har också tillsammans med flera andra underleverantörer varslat i olika omgångar.

Arbetsmarknadssituationen i övrigt

Aktuell statistik visar att även andra delar av arbetsmarknaden har en vikande efterfrågan. Det gäller t ex handel och byggande, liksom den kommunala sektorn. Flera kommuner i Västra Götaland har under senare tid tvingats varsla personal. Under året kommer påfrestningarna på den kommunala ekonomin att få konsekvenser för ungdomar och grupper som redan idag befinner sig långt från arbetsmarknaden.

5. Insatser i regionen/länet

Regeringen utsåg den 2 oktober 2008 landshövdingen i Västra Götalands län, Lars Bäckström och regionråd Kent Johansson, Västra Götalandsregionen, till samordningsmän med anledning av varselsituationen, särskilt inom fordonsindustrin. Uppgiften är att samordna insatser på kort och lång sikt för att mildra effekterna av varslen.

Insatserna i Västra Götaland bygger i stor utsträckning på ett etablerat system för samverkan och samordning av strategiska utvecklingsinsatser. I den aktuella situationen har systemet använts för att få en effektiv och aktiv kommunikation mellan berörda parter i hela Västra Götaland. Det har lett till att kommunalförbund, kommuner, lokalt näringsliv och företrädare för innovationssystemet (högskolor, FoU-institut m fl) har blivit delaktiga och fått fungerande kontaktvägar direkt till Samordningsmännen. Vår egen bedömning är att samarbetsformen har varit effektiv och otvungen.

Samordningsmännen har löpande träffat representanter för fordonstillverkarna samt underleverantörer. Därutöver har man träffat de fackliga organisationerna inom de båda Volvobolagen. Många kontakter med andra delar av fordonsindustrin har också ägt rum, liksom med företrädare för branschorganisationer. Kommunikationen mellan samordningsmännen och näringslivet har kännetecknats av aktiv dialog.

Arbetsformen innebär att den struktur för samverkan i strategiska utvecklingsfrågor som byggts upp mellan kommunerna och Västra Götalandsregionen har utnyttjats för samordningsuppdraget. Även Länsstyrelsen och övriga statliga aktörer ingår i denna kontaktyta. I samordningsuppdraget representeras de 49 kommunerna av kommunalförbunden i kommunalförbundet Skaraborg, Fyrbodals kommunalförbund, Sjuhärads kommunalförbund och Business Region Göteborg.

Samordningsmännen har också överlagt med rektorerna för samtliga universitet och högskolor i Västra Götaland. Samordningsmännen har träffat ledningen för arbetsförmedlingen ett flertal gånger. Härutöver har ett antal kontakter förekommit med olika aktörer och intressenter i länet.

I bilaga 2 *Långsiktiga utvecklingsaktiviteter i Västra Götaland* beskrivs delar av det regionala utvecklingsarbetet i Västra Götaland och dess direkta betydelse för att hantera lågkonjunktur, aktuella utvecklingsinitiativ och omställningsbehov.

6 Samordningsmännens bedömning av behov av fortsatta insatser

6.1 Stärk industrins konkurrenskraft genom utbildning och FoU

Kompetensutveckling av personal – utbildning i företag

Ett stort antal företag tvingas för närvarande varsla personal på grund av det extremt svaga orderläget, inte minst inom fordonsindustrin. I stället för säga upp personal, har flera företag erbjudit sig att, i samverkan med utbildningsanordnare, genomföra riktade satsningar för att utbilda de som varslats. På detta sätt kan man både behålla personal och se till att de kompetensmässigt förstärks inför den konjunkturuppgång som förr eller senare kommer. Vi vill betona att denna insats bör betraktas som en individuell kompetensutvecklingsfråga, och inte primärt som en arbetsmarkandsåtgärd.

Vi vill i detta sammanhang hänvisa till det förslag som ett antal företag inom svensk fordonsindustri presenterade för Regeringen 19 december. Förslaget utvecklas ytterligare i bilaga 1: Angående statligt stöd till utbildning i företag.-Från företagen lyfter man fram förslaget mycket starkt och betonar att liknade system tillämpas i ett flertal konkurrentländer. Från företagens sida betonar man vidare att det inte handlar om stöd för permitteringslöner eller liknande utan om stöd för framtidsinriktade och branschspecifika kompetenssatsningar

Genom åtgärden stärks företagets konkurrenskraft inför framtiden, och återhämtningen går snabbare än den annars skulle göra. Dessutom minskas belastningen på Arbetsförmedlingen, som då i högre utsträckning kan fokusera på de prioriterade grupperna.

Förslaget har även tagits emot mycket positivt av löntagarnas organisationer samt av en rad kommunala företrädare liksom av Västra Götalandsregionen.

Ett flertal skäl talar således för att detta är en fråga som noggrant bör beredas vidare inom regeringskansliet.

Vi vill också peka på att ett flertal ansökningar om kompetensutveckling i Västra Götaland har lämnats in till ESF-rådet. Göteborgsregionens kommunalförbund står bakom en av dessa. Länsstyrelsen i Stockholms län har lämnat in en annan form av ansökan. Frågor har med anledning av dessa väckts om vilka regler som gäller för ESF-medel. Det är viktigt att snarast klarlägga detta samt att se till att samma regelverk tillämpas över hela landet.

Statlig satsning på utveckling inom fordonsindustrin

Västra Götaland är ett nationellt centrum och en globalt ledande region för avancerad forskning och utveckling (FoU) inom fordon, transportsystem och logistik. Inom ramen för tillväxtprogrammet görs särskilda satsningar i syfte att behålla denna position och utveckla infrastrukturen för forskning, utveckling och demonstration i Västra Götaland.

Vid sidan av de satsningar som görs inom ramen för programmet Fordonsstrategisk Forskning och Innovation (FFI) och den pågående utlysningen ”strategiska initiativ”, finns ytterligare behov av forskning, utveckling och demonstration som stödjer utvecklingen mot ett hållbart

transportsystem. Här pågår en dialog, koordinerad av Lindholmen Science Park, med aktörer från fordonsindustri, lärosäten och kommunala, regionala och nationella aktörer i syfte att identifiera behov av gemensamma strategiska FoU-insatser som ytterligare stärker fordons- och transportindustrin i Sverige.

Vi ser därför med stor tillfredsställelse på Regeringens beslut 11 december 2008 om att stödja utvecklingsinsatser för en hållbar fordonsindustri. Svensk fordonsindustri kännetecknas av kvalitet och nytänkande och för att behålla dessa kärnvärden krävs breda utvecklingsprojekt. Energi och miljö är väsentliga förutsättningar för framtidens fordonspark och det präglar även de utvecklingsinsatser som krävs på både kort och lång sikt. Dessa förslag är under utveckling och presenteras senare i vår.

Ett tydligt behov är ökade resurser för test- och demonstration, inkl provbanor, utrustning och metodutveckling. För att effektivt nyttiggöra forskningsresultat från t ex FFI är detta mycket angeläget. Därmed skapas även förutsättningar för att på allvar positionera Västra Götaland och Sverige som en internationellt konkurrenskraftig demonstrationsarena inom transport- och fordonsforskning. Det är viktigt att det i regeringsbeslutet den 11 december aviserade utvecklingsbolaget snarast börjar verka.

Globaliseringsfondens möjligheter

År 2006 upprättade EU Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter. Syftet med den s.k. globaliseringsfonden är att utge ett individuellt och tidsbegränsat engångsstöd till arbetstagare som blivit arbetslösa till följd av genomgripande strukturförändringar i världshandeln. Globaliseringsfonden kan bidra med resurser från EU som jämte resurser från medlemsstaterna kan användas för att underlätta möjligheten för individer att få ny anställning.

Information från EU Kommissionen utesluter inte att det kan finnas möjligheter för Sverige att få stöd från globaliseringsfonden. Vi menar därför att Regeringen bör undersöka möjligheten att genom globaliseringsfonden finansiera delar av de åtgärder som nu planeras för arbetslösa.

Yrkesutbildning

Regeringen föreslog i december ökade satsningar på yrkesutbildning.

Kontakterna med kommunerna visar att det finns en beredskap att bygga ut utbildningarna, och redan i början av år 2009 upplever man en starkt ökning av efterfrågan, varför omfattningen i antalet nya platser bör kunna ses över, inte minst med hänsyn till att efterfrågan bedöms hålla i sig efter år 2010.

Regeringen har också föreslagit att bidragsandelen i studiestödet bör byggas ut till 80 procent för studerande över 25 år som kompletterar sin grundutbildning. Vi menar att Regeringen bör överväga att utöka beslutet till att även gälla vuxna studerande som bedriver kompletterande studier inom yrkesvuxenutbildning, Kvalificerad yrkesutbildning eller på yrkeshögskola. Möjligheten att förlänga insatsen efter år 2010 bör också övervägas.

Högskoleutbildning

Regeringen har beslutat omfördela platser inom högskolan till de universitet och högskolor som har brist på platser. Högskolorna i Västra Götalands län har på detta sätt tilldelats ytterligare 600 utbildningsplatser.

För närvarande pågår kontakter med högskolorna och vi avser att återkomma i frågor rörande högskoleverksamheten i Västra Götaland.

Validering

Regeringen planerar att den tillkommande Myndigheten för Yrkesutbildningen skall ha ansvaret för validering på nationell nivå. Det vore väsentligt att man tidigarelägger/ påskyndar arbetet då det är ett stort tomrum på nationell nivå.

Västra Götalandregionen medverkar till samordning av validering inom regionen men det finns stort behov att ha en nationell koppling. Valideringen är ett viktigt verktyg som, sett tillsammans med kompetenshöjande insatser, bidrar till att förkorta omställningstider t ex i samband med yrkesväxling och till att synliggöra och ta tillvara olika typer av kompetenser. På en arbetsmarknad som förändras i snabbt tempo är det av stor vikt att kunna växla mellan olika yrken, kunna snedda i utbildningssystemet, gå mellan olika branscher osv. och därmed ta tillvara den kompetens som den enskilde kan ha förvärvat i olika sammanhang.

6.2 Förhindra utslagning av industriell kapacitet genom kreditmarknadsinsatser

Undsättningslån

För både undsättningslån och lånegarantier gäller att det är betydelsefullt att regeringen lanserat dessa verktyg för den nödvändiga omställningen av västsvensk fordonsindustri.

Genom de s k undsättningslånen undviks att annars friska företag i onödan slås ut på grund av en tillfällig likviditetsbrist, orsakad av finansproblemen och lågkonjunkturen. Riksgälden har fått ansvaret för att hantera undsättningslånen. Det är av yttersta vikt att hanteringen av ansökningar och beslut om undsättningslån och kreditgarantier nu kommer igång snabbt. Vi föreslår en nära samverkan med Almi i detta uppdrag

Utökad roll för Almi

Regeringen har gett Almi ökade möjligheter att stötta näringslivet genom att öka Almis lånekassa med 2 miljarder och genom att förändra lånevillkoren. Mot bakgrund av den ordinarie kreditmarknadens begränsningar för närvarande är Almis möjligheter särskilt viktiga. Almi har också fått ett särskilt ansvar för att hantera lån till företag som har akuta behov av att förstärka likviditeten men som har mindre än 500 miljoner kr i omsättning och därför inte kan söka undsättningslån.

Almis insatser är och kommer att bli mycket viktiga, men det finns i dagens avgränsning till företag med högst 250 anställda en risk att de företag som är för stora för Almi och för små för undsättningslånen ej ges samma möjligheter som övriga. Inte minst finns denna risk bland underleverantörer till fordonsindustrin. Almi bör under en begränsad period ges uppdrag att fylla detta gap. Under året bör även möjligheterna att ytterligare öka låneutrymmet för Almi övervägas.

Vi vill i det här sammanhanget påtala betydelsen av att de olika insatserna via såväl Almi som lånegarantier och undsättningslån kräver täta kontakter, avstämningar och samordning mellan de institut som hanterar krediterna.

6.3 Stimulera inhemsk efterfrågan

För att undvika kraftigt ökande arbetslöshet och fallande inkomster bedömer vi att den aktuella lågkonjunkturen kräver fortsatta insatser för att öka efterfrågan. I samordningsarbetet i Västra Götaland har två insatsområden pekats ut, som vi ställer oss bakom. Efterfrågan kan stimuleras dels via skatte- och avgiftssystem och dels via investeringar i strategiska samhällssektorer:

Effektiva styrmedel

Statsbudgeten för 2009 har en expansiv inriktning. Därutöver har Regeringen i december 2008 beslutat om ett expansionspaket med sammanlagt 8,3 miljarder kr, som bl a innehåller skattestimulanser till hushållen angående hushållstjänster (ROT-tjänster). Regeringen har även beslutat om permanent nedsättning av arbetsgivaravgifter för nystartsjobb, vilka i första hand riktar in sig på långtidsarbetslösa.

Dessa åtgärder har noterats och tagits emot positivt av såväl företag, fackföreningar som kommunala representanter i Västra Götaland.

På några andra områden förs dock en omfattande diskussion kring behovet av ytterligare åtgärder. Miljöbilspremien avskaffas den 1 juli 2009. För att stimulera försäljning av nya miljöbilar bör regeringskansliet överväga att förlänga premien. Likaså bör regeringskansliet överväga att införa en skrotningspremie för att stimulera utskrotning av äldre bilar, och indirekt främja nybilsförsäljningen. Sådana åtgärder skulle ha en klart stimulerande effekt såväl för marknaden som för miljön och inte minst för att höja säkerheten i fordonsparken. Andra förslag som förts fram i debatten är sänkt fordonskatt för dieslbilar samt ändrade skatteregler för personalrabatter.

Investeringar i infrastruktur, framtidens energisystem och byggande

Transportinfrastruktur

Satsningar på infrastrukturutbyggnad och ett förbättrat trafikutbud kan i nuvarande situation ha stor betydelse genom att de direkt kan skapa sysselsättning, förbättra pendlingsmöjligheter och därmed minska obalanser på arbetsmarknaden. Effektiv infrastruktur skapar tilltro för att Västsverige även fortsatt ska vara en bra region att driva industriell verksamhet i men också att det är en region som bl a ger mer robusta arbetsmarknader.

Insatser behöver göras för såväl traditionell väg- och järnvägsutbyggnad, för utökad kollektivtrafik som för utbyggnad av IT-bredband.

Regeringen beslutade hösten 2008 om investeringar i en rad projekt under åren 2008 – 2010. I det ovan nämnda expansionspaketet ingår också satsningar på 1 miljard kr åren 2009 – 2011 till drift och underhåll av vägar och järnvägar. I bilaga 2 beskrivs insatser inom infrastrukturuområdet.

Utbyggnad av vindkraft

Det är också angeläget att stimulera utbyggnad av vindkraft i Sverige. Vinddata och andra underlag visar att förutsättningarna är utomordentliga i Västra Götaland. Prognosen för utbyggnad fram till 2020 skapar en marknad för svensk tillverkning av kompletta vindkraftverk, vilket potentiellt kan skapa många arbetstillfällen. Sverige har både kompetens och resurser för att starta inhemsk tillverkning.

Mot bakgrund av Sveriges internationellt sätt utmärkta vindlägen föreslår Energimyndigheten att planeringsmålet för vindkraft år 2020 ska vara på 30 TWh, varav 20 TWh vindkraft på land och 10 TWh lokaliserat till havs.

Om riksdagens ställer sig bakom detta förslag skulle det verksamt bidra till en ytterligare expansion för vindkraften inte minst i Västra Götaland. En sådan expansion skulle ytterligare understödjas genom en revidering av de ekonomiska styrmedel som krävs för att målet skall förverkligas. En möjlighet vore att höja elcertifikatsystemet från 17 Twh och att styrmedlet utformas så att det också ger effekter på utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

Västra Götalands insatser på vindkraftsområdet beskrivs i bilaga 2.

Stöd till byggande

Varslen och arbetslösheten ökar snabbt inom byggsektorn, som drabbats av ett tvärstopp av investeringarna i finanskrisens spår. Det finns flera skäl till varför det är mycket angeläget att snabbt få igång byggandet. Ett är självfallet att motverka en ökad arbetslöshet inom byggnadsindustrin och bland leverantörer av insatsvaror. Ett annat är att tillgodose en förväntad ökad efterfrågan på hyresbostäder från de stora ungdomskullarna från början av 1990-talet. Det är därför angeläget att regeringen och regeringskansliet ser över förutsättningarna för att på olika sätt stimulera bostadsbyggandet inte minst när det gäller hyresrätter.

Även kommuner och regioner kan spela en viktig roll genom att tidigarelägga investeringar i sitt eget fastighetsbestånd. Det pågår sådana diskussioner inom kommuner såväl som region, och vissa beslut har redan fattats.

7. Samordningsmännens avslutande kommentarer

Avslutningsvis vill vi understryka betydelsen av ett brett deltagande i samordningen på den lokala och regionala nivån. Det är angeläget att även Arbetsförmedlingen ges tydligt mandat att delta i detta arbete. Lokala Arbetsförmedlingar bör i ökad utsträckning också ges möjlighet att fatta beslut rörande vissa åtgärder, som idag hanteras på den centrala nivån. Vi bedömer att det är nödvändigt för att snabbt komma igång med insatser för individer som annars riskerar att hamna i förlängd arbetslöshet.

Vi tror att aktiv samverkan mellan näringsliv, kommuner, utbildningsinstitutioner och myndigheter kommer att bli av stor betydelse för att möta de människor som drabbas av uppsägningar och arbetslöshet.

Bilaga 1. Angående statligt stöd till utbildning i företag

I skrivelse 2008-12-19 redovisades ett förslag att genomföra ett pilotprojekt rörande utbildning av arbetskraften i fordonsbolagen. Förslaget är en satsning på 1000 utbildningsplatser under 2009 fördelade över fordonsindustrin i Sverige. Flera personer kan dela på en utbildningsplats och 2000 eller fler anställda skulle på det här sättet kunna erbjudas en framtidsinriktad utbildning.

Under senare tid har begreppet ”permitteringslön” aktualiserats. Det bör understrykas att inget av de förslag som diskuteras inom fordonsindustrin är inriktat på den typen av åtgärder. Gemensamt för de aktuella förslagen är att de syftar till att förbättra den industriella konkurrenskraften genom utbildning.

Det finns en bred uppslutning inom fordonssektorn inkl underleverantörerna kring behovet av utbildningsprogram. Den gemensamma utgångspunkten är att det behövs satsningar i svensk industri för att kompetensutveckla personal. Därigenom säkras tillgången på kvalificerad arbetskraft inför en kommande konjunkturuppgång.

Trots att utbildning är dyrare än uppsägning är de berörda företagen beredda att genomföra utbildningssatsningar. Orsaken är att utbildning i företagen leder till att man har en konkurrenskraftig och kvalificerad personalstyrka på plats när konjunkturen vänder.

Vi menar att utvalda utbildningsanordnare i samverkan med berörda företag inom fordonssektorn bör få möjlighet att pröva en utbildningsmodell där anställda i företagen genomgår särskilda utbildningsprogram som tagits fram i samverkan mellan bolag och fackförening inom respektive företag. Förslagen skall bygga på specifika behov inom som leder till konkreta förbättringar vad gäller produktivitet, omställningsförmåga samt förnyelsearbete inom företagen.

De förslagna kurserna kan ha ett generellt innehåll som kan användas i andra verkstadsföretag men är också i flera fall av den karaktären att de ingår i gymnasieskolan eller andra utbildningssystem. Ett stort antal av de kollektivanställda som varslats eller redan sagts upp saknar treårig gymnasieutbildning för verkstadsteknisk personal, och här kan utbildning spela en viktig roll, både som kompetenshöjning inom det egna företaget och om individen söker arbete inom annan verkstadsindustri.

Sex fördelar med utbildning i företag

- i) Det innebär en möjlighet att kompetensutveckla individer i samverkan med företag som har direkt nytta av den genomförda utbildningen. Samtidigt kan individen använda sina nya kunskaper i andra företag i branschen eller i industrin generellt.
- ii) Genom tillgång till personal inom företaget som är utbildad för att möta omställningar i produktion är bolaget väl förberett att haka på konjunkturuppgången när den inträffar. Rekrytering, nyanställningar och upplärning av ny personal är en utdragen process som kan leda till förlorade marknadsandelar.

iii) Genom att medverka till utbildning i företag kan staten hålla sina egna kostnader nere jämfört med en situation där företagen pga. ekonomisk insolvens tvingas till konkurs. Som fordringsägare riskerar staten att deras fordringar konkursdrabbade företag inte betalas ut. Staten har därmed även ett statsfinansiellt intresse av att medverka till att företagen kan fortsätta sin verksamhet.

iv) Det innebär att statliga resurser används för att stärka konkurrenskraft och kompetens på svensk arbetsmarknad i stället för ren bidragsförsörjning. Den samlade kostanden för staten blir lägre då öppen arbetslöshet i sig medför en kostnad för matchning mellan arbetskraft och potentiell arbetsgivare.

v) Genom att medverka till utbildning i företag kan Arbetsförmedlingen fokusera på sin huvuduppgift och hjälpa de grupper som står längst från arbetsmarknaden. Genom hög öppen arbetslöshet stiger de statsfinansiella kostnaderna för Arbetsförmedlingen samtidigt som effektiviteten i förmedlingsverksamheten riskerar att minska.

vi) Erfarenheten visar att framtidstro, efterfrågan och konsumtion hålls uppe genom att arbetskraften finns kvar i anställning. Utbildning i företag kan därför vara väl använda statliga resurser som del av konjunkturpolitiken.

Modell för att pröva utbildning i företag

En nyckelfråga berör urval av utbildningsinsatser. Fokus på kvalitet, effektivitet och förbättrat resultat i företagen förutsätter att föreslagna utbildningar bygger på verkliga behov som är relevanta för produktionen.

För att försäkra sig om att de föreslagna utbildningarna bygger på ett dokumenterat industriellt behov i företagen föreslås att företrädare för finansierarna samt parterna på arbetsmarknaden granskar inriktning och relevans.

Förslag som inte lever upp till dessa kriterier skall inte beviljas finansiering utifrån motiveringar som rör företagets kostnadsläge. Låg efterfrågan i sig är inte en tillräcklig grund för att bevilja en ansökan.

Modellen kan utformas på ett sätt så att det är kostnadsneutralt för staten. Kostnader som uppstår genom arbetslöshet kan istället användas för utbildning i företagen inom ramen för detta pilotprojekt. Vi vill också betona att även de utbildningar som genomförs för arbetslösa via Arbetsförmedlingen samt av vuxenutbildning och högskola är statligt finansierade.

Bilaga 2. Vissa långsiktiga utvecklingsaktiviteter i Västra Götaland

Tillväxtprogrammets övergripande mål är att Västra Götaland ska vara en attraktiv och väl sammanhållen internationellt konkurrenskraftig region. Programmet fokuserar på tre insatsområden; stimulera nyskapande, ta tillvara mänskliga resurser samt utveckla infrastrukturen.

Med anledning av situationen inom fordonsindustrin, finanskrisen och den begynnande lågkonjunkturen förs omfattande diskussioner i syfte att ta fram åtgärder för att stärka konkurrenskraft och sysselsättning på kort och lång sikt. Den stora utmaningen för det västsvenska näringslivet är att komma stärkt ur den pågående strukturomvandlingen. Regionen behöver diversifiera sin industriella bas, samtidigt som kärnverksamheterna utvecklas. En central utvecklingsfråga är att skapa förutsättningar för regionens näringsliv att ta vara på de tillväxtpotentialer som omställningen inom miljö- och energiområdet ger.

2. Tillväxtprogrammet för Västra Götaland

Utvecklingsinsatserna koordineras genom tillväxtprogrammet för Västra Götaland och sker i samspel med många aktörer dels genom de delregionala tillväxtprogrammen i Fyrbodalen, Göteborgsregionen, Sjuhärad och Skaraborg och dels genom regionövergripande insatser. Regionutvecklingsnämnden har för år 2009 avsatt 360 mkr för genomförandet av tillväxtprogram. Dessa resurser kommer att växlas upp med medfinansiering från EU, kommuner, statliga och privata aktörer.

I delregionerna pågår nu ett omfattande arbete med att ta fram program för att utveckla och förstärka det delregionala tillväxtarbetet. Ett exempel är ”strategi för att säkra jobb och industriell framtid i Skaraborg”. Den har tagits fram gemensamt av Skaraborgs kommunalförbund, IDC West Sweden, Gothia Science Park och Högskolan i Skövde. Totalt omfattar programmet ca 56 mkr per år i fyra år. Västra Götalandsregionen har beslutat att bidra med medfinansiering till några specifika insatser inom ramen för strategin. I övriga delregioner tar man fram strategier som bygger på deras specifika förutsättningar.

2.1 Satsningar på nyföretagande och entreprenörskap

Västra Götalandsregionens insatser för att främja nyföretagande och tillväxt i befintligt näringsliv utgår från ett systemperspektiv. Det följer en logisk kedja från påverkan av attityder till företagande, stimulans av entreprenörskap och innovationer, stöd till nyföretagande, riskkapital, samarbete i företagsnätverk och kluster. Åtgärderna är framtidsinriktade och påverkar utvecklingen på medellång- och lång sikt.

De satsningar som görs inom entreprenörsområdet syftar till att öka entreprenörsandan och företagandet. Regionen medverkar genom olika utvecklingsprojekt och utbildningsinitiativ i arbetet med att skapa en röd tråd av entreprenöriellt lärande i hela utbildningssystemet. Frågor kring kvalitet på nyföretagarservice prioriteras också.

2.2 Högskolesamverkan och kommersialisering av FoU

Det finns en stor tillväxtpotential i en ökad kommersialisering av forskningsresultat och Västra Götalandsregionen bidrar därför aktivt i uppbyggandet av det högskolenära innovationssystemet. Särskilt fokus ligger nu på att öka idéflödet till inkubatorerna genom ett

mer systematiskt arbete med att söka upp kommersialiserbara idéer från akademien och befintliga företag. Västra Götalandsregionens såddfinansiering kompletteras av Almi Väst, som erbjuder lånefinansiering till företag som passerat såddstadiet och behöver finansiering för att växa. Västra Götalandsregionen har även aktivt medverkat i uppbyggandet av den nya riskkapitalfonden Almi Invest Västsverige.

Det regionala systemet för kunskapsöverföring till små och medelstora företag behöver utvecklas ytterligare. Samarbetet mellan regionens högskolor, universitet, industriforskningsinstitut och industriella utvecklingscentra är viktigt. Tillsammans med delregionala företagsnätverk, inkubatorer och industriforskningsinstitut ingår dessa i Västra Götalandsregionens satsning "Industriell Dynamik" (ID). ID är ett sammanhållet system för innovationssupport till små och medelstora industriföretag i Västra Götaland.

2.3 Klustersamverkan

Det västsvenska näringslivet karakteriseras av konkurrenskraftiga kluster inom en rad områden. Prioriterade styrkeområden är biomedicin och hälsa, energi, fordon, IT, livsmedel, petrokemi, textil, trä, kultur-, besöks- och upplevelsenäringen samt den maritima sektorn. Det pågår kluster- och branschutvecklingsprojekt inom samtliga dessa styrkeområden. Insatserna knyts nu samman med de utvecklingsmiljöer/plattformar som finns i varje delregion för att på så sätt stärka förutsättningarna för innovationer och avknoppningar.

3. Insatser för fordonsutveckling i Västra Götaland

Västra Götaland är ett nationellt centrum och en globalt ledande region för avancerad forskning och utveckling (FoU) inom fordon, transportsystem och logistik. Inom ramen för tillväxtprogrammet görs särskilda satsningar i syfte att behålla denna position och utveckla infrastrukturen för forskning, utveckling och demonstration i Västra Götaland.

Västra Götalandsregionen medverkar t ex till utvecklingen av Test Site Sweden (TSS) som är en demonstrations- och provningsarena inom säkerhet, miljö och informationsteknologi. Fordonsindustri, lärosäten och institut deltar i TSS tillsammans med offentliga aktörer från nationell, regional och kommunal nivå. Lindholmen Science Park i Göteborg koordinerar satsningen.

Inom ramen för TSS är flera initiativ på gång inom fordonssäkerhet och elbaserade fordon. Västra Götalandsregionen tog t ex i december 2008 beslut att tillsammans med VTI och Vinnova göra en satsning på en avancerad körsimulator på Lindholmen, vilken kommer att vara en viktig resurs i utvecklingen av innovativa lösningar för fordonssäkerhet.

Andra nya satsningar på test- och demonstration där Västra Götalandsregionen och kommuner i Fyrbodalen medverkar, är produktionstekniskt centrum (PTC) i Trollhättan, där ett stort engagemang finns från industrin och Högskolan Väst. Innovatum i Trollhättan har varit viktig aktör för att få till denna satsning. Liknande miljöer som Innovatum och Lindholmen finns i Skövde (Gothia Science Park) och Borås (Espira). Dessa miljöer spelar en central roll i det regionala forsknings- och innovationssystemet.

Mot bakgrund av detta engagemang sedan lång tid tillbaka och bredden i utvecklingsinsatserna välkomnar Västra Götalandsregionen Regeringens initiativ angående ett

statligt utvecklingsbolag. Det finns många möjligheter för företag och andra aktörer i Västra Götaland att vara delaktiga i denna satsning, och en dialog kring samverkan pågår för närvarande. Det samarbetet utmynnar i konkreta förslag under våren.

4. Satsningar på kunskapsbaserad utveckling inom energisektorn

Drivkraften för energiomställningsarbetet i Västra Götaland är projekt med många nyckelaktörer inblandade. Det som bär arbetet är den s.k. klimatdialogen Smart Energi där västra Götalandsregionen och kommunerna har samlat 600 aktörer från offentlig sektor, akademi och näringsliv för att genom överenskommelser forma en strategi som leder till ett hållbart energisystem. Nedan beskrivs strategiska insatser som vi särskilt vill lyfta fram.

4.1 Näringslivsutveckling genom vindenergi

Västra Götaland har förutsättningar att producera stora mängder energi från vindkraftverk och att även producera vindkraftverken i sig. I en aktuell rapport visar Länsstyrelsen att man med god marginal kan producera den vindenergi som krävs enligt statens planeringsmål, utan att inskränka på andra privata eller samhällseliga intressen.

Prognosen för utbyggnad fram till 2020 skapar en marknad för svensk tillverkning av kompletta vindkraftverk, vilket potentiellt kan skapa många arbetstillfällen. Sverige har både kompetens och resurser för att starta inhemsk tillverkning. Västra Götalands industriella förutsättningar skapar också möjligheter att producera insatsvaror och kompletta vindkraftverk. En rapport från Vattenfall Consultants som beställts av Västra Götalandsregionen pekar på att det finns en komplett industri för inhemska vindkraftverk i regionen. Mot denna bakgrund har intressenter i Västra Götaland gått samman i projektet Power Väst som Energimyndigheten ställt sig bakom finansiellt.

Syftet med Power Väst är att stimulera tillkomsten av en västsvensk vindkraftsindustri. Redan idag finns det många industrier i Västsverige som är betydande leverantörer till den globala marknaden, främst SKF som haft en årlig tillväxt inom sitt vindkraftssegment på 25 procent under 2000-talet. Bakom Power Väst står bl.a. Göteborg Energi, Chalmers, enskilda kommuner och Västra Götalandsregionen. Power Väst samarbetar nära Regionförbundet i Kalmar län med målet att få fram svenska underleverantörer till vindkraftsindustrin.

Mot bakgrund av Sveriges internationellt sett utmärkta vindlägen föreslår Energimyndigheten att planeringsmålet för vindkraft år 2020 ska vara på 30 TWh, varav 20 TWh vindkraft på land och 10 TWh lokaliserat till havs. Vi anser att Riksdagen bör anta förslaget och följa upp med en revidering av de ekonomiska styrmedel som krävs för att målet skall förverkligas. I första hand föreslår vi att elcertifikatsystemet skall höjas från 17 Twh och att styrmedlet skall utformas så att det också ger effekter på utbyggnad av havsbaserad vindkraft.

4.2 Utvecklingsinsatser för elektrifiering och alternativa drivmedel

Vindkraften kan tillföra den el som krävs för att möta ökad efterfrågan från en elektrifierad fordonspark. Det finns även andra strategiska insatser för att främja övergången till en uthållig fordonssektor.

På Västra Götalandsregionens initiativ startade ett vätgassamarbete som har lett vidare till både ett nationellt och nordiskt samarbete. Syftet är att påskynda en utveckling av vätgasanvändning och diskuterar för närvarande en multifuel-anläggning där man bland annat

ska kunna tanka vätgas och biohytan. Vätgasutvecklingen startade på "Energitekniskt centrum" som även arbetat för en utveckling av batterier genom att avknoppa en fabrik för batteritillverkning och ett laboratorium för batteriprovning.

Västra Götalandsregionen har sedan tio år varit engagerad i utvecklingen av biogas. Här finns en stor möjlighet att utveckla ett inhemskt bränsle som ger bra miljö, många arbetstillfällen och samtidigt löser andra samhällsfrågor som avfalls-, avlopps och gödselhantering. Framtida arbete med biogasen är inriktad på att öka efterfrågan på biogasdrivna personbilar, tunga fordon och kollektivtrafik samt att öka produktionen av biogas både genom rötning och förgasning. Målet är att skapa ett industriellt gaskluster i världsklass. Regionen knyter också kontakter med andra regioner i Europa som är starka när det gäller förnybar energi.

5. Aktuella insatser för infrastruktur och trafikutbud i Västra Götaland

Satsningar på infrastrukturutbyggnad och ett förbättrat trafikutbud kan i nuvarande situation ha stor betydelse genom att de direkt kan skapa sysselsättning, förbättra pendlingsmöjligheter och därmed minska obalanser på arbetsmarknaden, dels genom att skapa tilltro för att Västsverige även fortsatt ska vara en bra region att driva industriell verksamhet i och dels för att bygga nya strukturer som bl. a. ger mer robusta arbetsmarknader.

Insatser behöver göras för såväl traditionell väg- och järnvägsutbyggnad, för utökad kollektivtrafik som för utbyggnad av IT-bredband.

När det gäller väg- och järnvägsutbyggnaden måste först slås fast att det är mycket angeläget att de redan beslutade satsningarna i gällande investeringsplaner och den nyligen beslutade närtidssatsningen kan genomföras. Kapacitetsproblemen på järnvägssidan behöver snarast åtgärdas. I det här sammanhanget är det särskilt viktigt att peka på behovet att bygga ut Hamnbanan med ny bro och att slå fast att utbyggnaden av Västlänken ska genomföras, lämpligen genom ett avtal härom.

När det gäller nya vägsatsningar så kan ett sammanhängande system som börjar ute på Hisingen med väg 155 och via en ny Marieholmsförbindelse går över till E20 med fortsättning upp till länsgränsen mot Örebro identifieras. Detta är ett industriellt och transportmässigt mycket viktigt vägstråk som berör stora delar av svensk industri och handel och inte minst fordonsindustrin, som i stor utsträckning är lokaliserad med produktionsenheter vid eller nära denna väg. Behovet av insatser för E20 inom Västra Götaland är betydande och vägen behöver få en sammanhängande, hög, standard som fyrfältsväg eller motorväg. På delen Göteborg – Skara (Skövde) är det avsnittet mellan Alingsås och Vårgårda som behöver åtgärdas först och som kan byggstarta 2010 om snart besked lämnas. Mellan Skara och länsgränsen måste delen mellan Götene och Mariestad snarast byggas ut liksom förbifart Hova.

Utbyggnaden av IT-bredband måste till stor del handla om att förtäta det befintliga fibernätet ut till nya anslutningspunkter i enlighet med vad som föreslagits i betänkandet "Bredband 2013". Vi kan inom några månader ha framme ett beslutsunderlag för hur en sådan förtätning skulle kunna göras på ett ekonomiskt effektivt sätt. På många håll borde en faktisk byggnation kunna dras igång med relativt kort varsel, förutsatt ett statligt bidrag om ca 250 mkr. Sysselsättningseffekterna särskilt för mindre entreprenörer inom anläggningsbranschen torde bli goda.

Slutligen några ord om möjligheterna att förbättra trafikutbudet för kollektiva resor. I speciellt utsatta områden som Dalsland bör en utökning av expressbusstrafiken från Bengtsfors respektive Ed diskuteras. En annan angelägen insats är att förbättra pendlingsmöjligheterna över gränsen till bl a Halden. Här är vägförbindelserna av så låg kvalitet att det i praktiken måste bli fråga om tågresemöjligheter. Möjligheterna att pröva en regiontågtrafik mellan Trollhättan och Halden eller Fredrikstad under några års tid är intressant. Kostnaderna kan bli betydande och det behövs såväl ett statligt ekonomiskt stöd som ett stöd för att tillståndsmässigt snabba på en försöksverksamhet.

6. Avslutande synpunkter

Ovanstående insatser för regional tillväxt syftar till att stärka den långsiktiga utvecklingen i Västra Götaland. Det regionala utvecklingsarbetet leds av Västra Götaland men samarbetet omfattar också kommunerna och kommunalförbunden. Insatserna i regionen är också av den karaktären att de kan ge effekter på kort sikt. För att rusta Västra Götaland för framtiden och hjälpa företag att utvecklas under denna svåra period har vi för avsikt att vara en aktiv part under lågkonjunkturen.